

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayıncılık Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

A General Review to Publishing Activities of Prime Ministry General Directorate of State Archives

Arif Aşçı*

Öz

Bu makalede, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün yayıncılık faaliyetleri tanıtılmakta ve değerlendirilmektedir. Bu çerçevede öncelikle Genel Müdürlük ve bağlı Daire Başkanlıklarının çalışma alanları ile, takip edilen yayıncılık ilkeleri üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır. Ayrıca ülkemizde arşivcilik alanında yürütülen kapsamlı çalışmalar içerisinde yayıncılık çalışmalarının taşıdığı değer vurgulanmaktadır. Bu şekilde, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü hizmetlerinden bilim çevrelerinin daha iyi istifade edebilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Abstract

In this article, publishing activities of Prime Ministry General Directorate of State Archives are being presented and being evaluated. In this frame, firstly, the working areas and departments of General Directorate are explained and the Directorate's publishing principles are presented in detail. The importance of publishing activities in Archive Science is also emphasized. It is aimed to contribute the use of General Directorate's services by the scientists.

Giriş

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, günümüzde 3056 sayılı "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" (1984)'un ilgili hükümleri çerçevesinde teşkilatlandırılmıştır.

* Arif Aşçı, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığında Kütüphanecidir.

Bu Kanununun 2. maddesinin 'g' fıkrası hükümlerince milli arşivlerimizin korunması ve değerlendirilmesiyle ilgili her türlü görev Başbakanlık'a; 11. maddesiyle de Başbakanlık ana hizmet birimlerinden olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Arşivlerimizin millet ve devlet hayatımız için taşıdığı önem ve değer münasebetiyle, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü devlet teşkilatımız içerisinde Başbakanlık gibi son derece üst düzey bir idari makama bağlanmıştır. Bu suretle arşiv varlığımız her yönüyle teminat altına alınmış olmakla birlikte; milli arşiv idaresi hüviyetini kazanmış olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne hukuki, idari, mali, personel ve bina gibi temel kaynaklar ve imkanlar sağlanmak suretiyle gerçek manada çalışabilir bir teşkilatın kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

3056 sayılı Kanunla sağlanan hukuksal dayanak çerçevesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasının ardından, bu zamana kadar birbirinden ayrı bir şekilde yürütülmeye çalışılan milli arşiv hizmet ve faaliyetleri bir çatı altında toplanmıştır. Bu çerçevede yürütülen teşkilatlanma çalışmaları Binark (1994: 21) tarafından şöyle özetlenmektedir: Birbirinden ayrı olarak faaliyet göstermekte olan "Osmanlı Arşivi" ve "Cumhuriyet Arşivi" Daire Başkanlıkları da böylece tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Ayrıca, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bir "Dokümantasyon Daire Başkanlığı" ihdası cihetine de gidilmiştir.

Yukarıda da açıkça ifade edildiği gibi, güçlü bir hukuksal dayanak çerçevesinde arşiv teşkilatının adeta yeniden kurulmasıyla, milli seviyede arşivcilik hizmet ve faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde de yeni bir döneme girilmiştir.

Burada, yukarıda adı geçen Daire Başkanlıkları'nın Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü çatısı altındaki görev ve sorumluluklarının dağılımına genel bir şekilde bakmak faydalı olacaktır. Bu münasebetle Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın görevleri Binark (1994: 21) tarafından şu ifadelerle açıklanmaktadır:

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Osmanlı Devleti ve öncesi dönemlere ait arşiv malzemesinin tespiti ve merkezi bir şekilde kontrol altına alınması, bu malzemenin arşivcilik metod ve tekniklerine uygun olarak korunması, bakımı, düzenlenmesi, devletin, ilmin, gerçek ve tüzel kişilerin hizmetinde değerlendirilmesi için gerekli ilmi ve teknik çalışmaları yerine getirmekle sorumlu tutulmuştur.

Türk ve dünya bilim çevrelerince, koleksiyonunun muhteva zenginliği yanında sayısal büyüklüğü ile de geniş bir kabul görmüş olan Osmanlı Ar-

şivleri; hukuki, ilmi ve idari olarak Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü teşkilatı içerisinde Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın etkin çalışmaları ile teminat altına alınmıştır. Osmanlı Arşivi'nin bu suretle günışığına çıkarılması ile, burada yapılacak araştırmalar sadece Türk Milletinin değil; bilhassa milletimizle tarihi bağları olan diğer milletlerin de tarihlerini aydınlatacak ve geleceklerine ışık tutacaktır.

Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı'nın görevleri ise yine Binark (1994: 21-22) tarafından aşağıdaki gibi şekillendirilerek, özetlenmektedir:

Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, Milli Mücadele, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetleri ve Cumhuriyet dönemine ait arşiv malzemesinin tespiti ve usulüne uygun olarak devir-teslim alınması, bu malzemenin arşivcilik metod ve tekniklerine uygun olarak korunması, bakımı, düzenlenmesi; devletin, ilmin, gerçek ve tüzel kişilerin hizmetinde değerlendirilmesi için gerekli ilmi ve teknik çalışmaları yerine getirmekten sorumludurlar.

Kısaca açıklandığı gibi; kültür mirasımıza ışık tutacak, Cumhuriyet Türkiyesi'nden gelecek nesillere sahip olmakla gurur duyacakları, onlara tarih ve milli birlik şuru aşılayacak bir Cumhuriyet Arşivi'nin kurulması hedefi de gerçekleştirilmiştir.

Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın kuruluş amacı ve görevleri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı Rehberi (1996: 1)'nde aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Yönetimin hizmet ve faaliyetlerinin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan bilgi ve belgenin daha pratik ve sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gayesiyle, ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak, idari dokümanın tespiti, derlenmesi ve merkezi bir şekilde kontrol altına alınması; söz konusu dokümanın, dokümantasyon metod ve tekniklerine göre düzenlenerek, araştırmacıların hizmetine sunulması ve benzeri hizmetlerin yerine getirilmesiyle görevlendirilmiştir.

Yönetimin alacağı kararlar, tespit edeceği politikalar, yapacağı plan ve programlara kaynak olabilecek her türlü idari doküman ile, kurum ve kuruluşların hizmet ve faaliyetleri neticesinde meydana gelen basılı, yazılı ve gör-ışit materyallerin toplanması; basın taraması yapılarak, makale ve haber indekslerinin hazırlanması; derlenen ve tespit edilen bilgi ve belgelerin bilgi işlem sisteminde değerlendirilerek, yerinde veya bilgi ağı ile yönetimin ve araştırmacıların hizmetine sunulması işlemleri Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın hizmet ve faaliyetlerini teşkil etmektedir.

Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın kuruluş amacı ve görevleri incelendiğinde; ülkemizde kamu dokümantasyonu ve enformasyonu alanında görülen büyük boşluğun bu Başkanlık'ın faaliyetleri ile geniş ölçüde karşılanacağını söylemek mümkündür. Söz konusu alandaki hizmetlerin kamu kurum ve kuruluşları ile doğrudan münasebetleri olan milli arşiv teşkilatı bünyesinde kurulmuş bir Dokümantasyon Merkezi tarafından gerçekleştirilmesi ise, bu hizmetlerin yürütülmesinin temel dayanağını teşkil eden bibliyografik denetimi kolaylaştırmış ve bu merkezin başarı imkanını artırmıştır.

Buraya kadar ifade edildiği gibi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıklarının görevleri ve çalışma alanları son derece açık bir şekilde tespit edilmek suretiyle, arşivlerimizin millet ve devlet hayatımız için taşıdığı önem ve değerini ortaya konulabilmesi bakımından bütün hizmet ve faaliyetler yeni bir ilmi ve idari kararlılık ve anlayış içerisinde ele alınmaya başlanmıştır.

Yayıncılık Faaliyetleri

Arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerinde yürütülen hizmet ve faaliyetlerin tarihi gelişme seyrine bakıldığında, yayıncılık açısından günümüzdeki çalışmalara gelinceye kadar birtakım işlerin yapılmak istendiği; ancak gerekli hukuki, idari ve ilmi altyapı imkanları sağlanamadığı için istikrarlı bir hizmet ve faaliyet çizgisinin yakalanamadığını görmek mümkündür.

Bu dönemde, yayıncılık faaliyetleri yapılması hususunda bazı tespitler, özellikle kalkınma plan ve programlarının arşivcilikle ilgili maddeleri içerisinde geç de olsa yer almış, ancak; yukarıda ifade edilen genel sebepler münasebetiyle bunların da gerçekleştirilmesi mümkün olmamıştır.

Özellikle 3056 sayılı Kanun çerçevesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü kuruluncaya kadar, ülkemizdeki arşivcilik hizmet ve faaliyetlerinin genel olarak hukuki, idari ve ilmi kararlılıktan oldukça yoksun bir durum içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Elbette yayıncılık faaliyetleri de bu genel durumdan nasibini almıştır.

Arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerindeki yayıncılık çalışmalarını arşiv ve arşivcilik hizmetlerinin doğal bir parçası olarak görmek gerekir. Hatta arşivcilik hizmet ve faaliyetleri geliştirilip belli bir seviyeye eriştirilerek istikrar kazanmadıkça, süreklilik gösterecek bir yayıncılık faaliyeti içerisinde bulunmanın mümkün olamayacağı da açıkça görülmektedir.

Kalkınma plan ve programları ile yıllık icra planlarında yayıncılık konusunda yer almış olan maddeleri aşağıdaki gibi incelemek mümkündür.

Arşiv malzemelerinin yayımlanması konusu ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1986 Programında (1986: 336): “*Arşivlerimizin tasnif çalışmaları hızlandırılacak, vesikaların düzenli bir şekilde yayını için ilim çevreleriyle işbirliği yapılacaktır*” hükmü ile yer almıştır. Aynı ifade 1986 Yılı Programı İcra Planı (1986: 163)’nda da yer almıştır.

Arşiv malzemelerinin yayınlanması Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1987 Yılı Programında (1986: 366): “*Arşivlerimizin tasnif çalışmaları hızlandırılacak, vesikaların düzenli bir şekilde yayını için ilim çevreleriyle işbirliği yapılacaktır*” hükmü ile yer almıştır. Bu ifade 1987 İcra Planı (1987: 175)’nda da aynen yer almıştır.

Bir diğer hüküm ise Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 1993 Yılı Yatırım Programı (1993: 198)’nda:

b) 1993’den sonraya kalanlar: 93H040870 Defter-i Hakaniler’in yayını, 93H040880 Divan-ı Hümayun Sicilleri’nin yayını” ve aynı programda “1993 yılından başlamak üzere yatırım programına alınan bu proje ile ilgili olarak; Divan-ı Hümayun Sicilleri dizisinden “3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560): Tıpkıbasım, özet ve Transkripsiyon” olmak üzere 1993 yılında 2 cilt halinde; “5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566): Tıpkıbasım, Özet ve Transkripsiyon” olmak üzere 1994 yılında 2 cilt halinde; Defter-i Hakani dizisinden “438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530)” 1993 ve 1994 yılında 2 cilt halinde; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nce yayınlanmış olup, araştırmacıların hizmetine sunulmuştur” şeklinde yer almaktadır.

Yayıncılık konusu bir başka şekilde Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 1994 Yılı Yatırım Programı (1994: 222)’nda: “*Başbakanlık (B) Devam eden projeler: ...93H040870 Defter-i Hakani’lerin yayını, 93H040880 Divan-ı Hümayun Sicilleri’nin yayını*” ifadeleri ile yer almaktadır.

Yayıncılık konusuna ait hükümler 1995 Yılı Yatırım Programı (1995: 236)’nda ise: “b) 1995’den sonraya kalanlar: 93H040870 Defter-i Hakani’lerin yayını, 93H040880 Divan-ı Hümayun Sicilleri’nin yayını” şeklinde yer almaktadır.

Bu kısa alıntılarda da görüldüğü gibi; kalkınma plan ve programlarında yayıncılık konusundaki ilk ifadelere bakıldığı zaman yalın hükümlerin varlığı görülmekte; son yıllarda ise bu hükümlerin yerine yayın adlarından ve serilerinden bahsedilmektedir. Bu durum daha önce de belirtildiği gibi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nün hukukî, idarî ve ilmî olarak arşivlerimiz ve arşivciliğimizde sağlamış olduğu ciddi istikrarın da önemli bir gös-

tergesidir. Elbette arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerindeki bütün hizmetlerde olduğu gibi yayıncılık faaliyetlerinin de devam etmesi söz konusu istikrarın korunmasına ve geliştirilmesine bağlıdır.

3056 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte arşivcilik hizmet ve faaliyetlerinin diğer çalışma konularında olduğu gibi yayıncılık konusu da yeni bir hukukî anlayışla ele alınmaya başlanmıştır. Bu Kanun'un 11. maddesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları arasında yayıncılık faaliyetleri de maddeler halinde yer almıştır. Bu maddeler:

- c) çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile özel şahısların elinde bulunan arşiv malzemesini tespit etmek, toplamak, gerektiğinde satın almak, bunların tamir ve restorasyonunu yapmak, tasnif ve tercüme etmek, uygun görülenleri yayımlamak,
- d) Yurt içi ve yurt dışı arşivcilik ve bununla ilgili bilimsel gelişmeleri takip etmek, bu alandaki eserleri tercüme etmek, yayımlamak, önemli ve değerli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak,
- e) Tarihi, kültürel ve estetik değeri olan arşiv malzemesinden koleksiyonlar yapmak, gerektiğinde arşiv müzesi kurmak ve sergiler açmak” olarak görülebilir.

3056 sayılı Kanun'da yayıncılık faaliyetlerini destekleyen maddelerin bulunması, bu çalışmaların yapılabilmesi için gerekli altyapının kurulup, geliştirilmesine imkan vermesi bakımından önemlidir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıklarının yayıncılık çalışmalarının genel muhtevası, gerek sözkonusu kanun ve gerekse daha önce belirtildiği üzere bu başkanlıkların hizmet ve faaliyet alanları çerçevesinde şekillenmekte ve yürütülmektedir. Bu sebeple Daire Başkanlıklarının yayıncılık faaliyetlerinde esas aldıkları prensip ve anlayışa bakmak faydalı olacaktır.

Bu çerçevede Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın yayıncılık faaliyetlerindeki temel prensipler Binark (1994: 41-42) tarafından şu şekilde tespit edilmektedir:

Türk arşivlerinin, özellikle Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin kemiyet ve keyfiyet itibarıyla zenginliğini ve önemini bilen ilim muhitleri, Türkoloji ve Şarkiyat çevreleri, Osmanlı tarihi ve kültürü sahasında araştırma yapanlar, bu arşivlerle ilgili belge neşrini ve külliyatları (corpus) sabırsızlıkla beklemektedirler. Ayrıca, takdir edileceği üzere, tarihin gerçek bilgileri ar-

şiv belgelerine dayandırılır. Arşiv belgeleri olmadan ve bilinmeden, varsayımlarla tarih yazmak, belirli bir devir hakkında hüküm vermek, bir devir değerlendirmek, tarih biliminin gerektirdiği tarafsızlığa ve ilmî objektifliğe sığmaz. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, bu tespit ve düşünceden hareketle, Osmanlı tarihinin her sahasında araştırma yapanların talebine cevap verebilmek maksadıyla, ilk elden, orijinal kaynaklara dayanarak belge neşrine başlamış bulunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin sahip olduğu malzemenin bütünüyle veya kısmen tanıtılması, ancak bunlara ait katalog, envanter veya rehber gibi monografik veya daha geniş muhtevalı eserlerin hazırlanması ve yayınlanması ile mümkün olabilecektir. Özellikle, arşivdeki fonları, serileri veya tasnif gruplarını ele alacak monografik çalışmaların neşri, arşiv personeli için olduğu kadar, araştırmacılar için de büyük kolaylıklar ve faydalar sağlayacaktır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki tasnifi tamamlanmış ve araştırmaya açılmış fon ve serileri tanıtmak neşriyata bu bakımdan acilen ihtiyaç vardır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1992 yılı başından itibaren, meslekî hüviyetteki eserlerin hazırlanması ve yayınlanması yanında, ülkemizdeki dokümanter belge neşriyatı konusundaki ihtiyacı karşılamak ve zengin tarihi kaynaklarımızı yerli ve yabancı araştırmacılara ulaştırıp, tarihimizle ilgili yanlış değerlendirmelerin önüne geçmek maksadıyla, bir taraftan tasnif çalışmalarını sürdürürken, diğer taraftan da envantere bağlanmış arşiv malzemesinden belge koleksiyonlarının yayını planlı bir şekilde sürdürmektedir. Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerin koleksiyonlar halinde yayını planlanırken, aramızda kan ve kültür bağı bulunan ve bir asra yakın bir süredir aslı köklerinden uzaklaştırılma baskısına maruz kalmış Türk Cumhuriyetlerine ve onların yaşadıkları coğrafyaya öncelik tanınmıştır.

Bütün bu ayrıntılı açıklamalar da göstermektedir ki, Türk ve dünya arşivleri ve arşivciliği açısından eşsiz bir kıymete sahip olan Osmanlı Arşivi koleksiyonlarını muhtelif yollarla ve bu arada en önemlisi yayımlamak suretiyle bilim çevrelerinin istifadesine açabilmek oldukça zahmetli olması bakımından; bugün gelinen aşama ve sağlanan başarı arşivciliğimizin son zamanlardaki önemli çalışmalarından birisi olarak görülmelidir.

Binark (1994: 48-49) Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı'nın yayıncılık faaliyetlerinde esas aldığı prensipleri ise aşağıdaki gibi ortaya koymakta ve aynı zamanda bu çalışmalara olumlu bir yön de tayin etmektedir:

Kurum ve kuruluşların arşivlerinde çalışan personel ile üniversitelerin ilgili fakültelerinde açılan arşivcilik anabilim dallarının öğretim görevlileri ve öğrencileri; ayrıca, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü personelinin yararlanmaları ve hizmetiçi eğitimlerinde kullanılmak üzere telif ve tercüme

eserlerin, kataloglarının hazırlanması, yayımlanması ve dağıtım faaliyetleri aksatılmadan sürdürülmektedir.

Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, ülkemiz arşivleri ve arşivciliği adına taşıdığı büyük mesuliyetin şuuru içerisinde sadece Cumhuriyet dönemi arşivlerimizin korunması ve değerlendirilmesiyle ilgilenmekle kalmayıp; bu alanda çalışacak insangücünün yetiştirilmesi konusunda da katkı sağlamak üzere yayınlar hazırlamakta ve yayımlamaktadır.

Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın yayıncılık faaliyetlerinde esas aldığı prensipler de; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı Rehberi (1996: 15)'nde:

- Türk millet ve devlet hayatını yakından ilgilendiren güncel konular,
- Türk Dünyasını yakından ilgilendiren konular,
- Arşiv ve arşivcilik eğitimini destekleyecek mahiyetteki konular ile,
- Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlıklarının otantik belge neşriyatına paralel olarak bibliyografyalar hazırlayıp, yayımlamaktadır

şeklinde tespit edilmekte ve ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmada esas olarak Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıklarının numaralı yayın serileri altındaki yayıncılık çalışmalarını üzerinde durulmaktadır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıkları:

- a) Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayın serisi,
- b) Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı yayın serisi,
- c) Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı yayın serisi,
- d) Dokümantasyon Daire Başkanlığı yayın serilerinde yayınlar hazırlamakta ve yayımlamaktadırlar.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıkları yayın serileri incelendiğinde; farklı serilerde yayımlanmış olsalar bile monograf veya monograf serilerinin birbirlerini muhteva olarak tamamlayıcı ve destekleyici bir bütünlük içerisinde oldukları görülecektir. Elbette bütün yayınlar için bu geçerli olmasa bile, genel olarak böyle bir anlayışın varlığından söz etmek mümkündür. Örnek olarak vermek gerekirse:

- Bosna-Hersek ile ilgili arşiv belgeleri (1516-1919)
- Bosna-Hersek Bibliyografyası (1993 ve 1995'de birbirini takip edecek iki ayrı cilt halinde),

veya,

- Musul-Kerkük ile ilgili arşiv belgeleri (1525-1919)
- Irak Türkleri bibliyografyası gibi...

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıklarının yayınladıkları her yayının sonunda yer alan yayın listesini incelemek suretiyle bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu yayıncılık çizgisi ile ortaya konulan temel yaklaşım; arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerinde araştırma yapacak olan araştırmacılar ne sadece arşiv belgeleri ve ne de sadece diğer yayınlarla araştırma yapmaktan kurtarılmaktadır. Bilakis her türlü araştırma malzemesi (otantik belge yayını veya bibliyografik yayın yoluyla) erişilebilir hale getirilmek suretiyle, araştırma çalışmalarına sunulan kaynaklar sayısı ve muhteva zenginliğine ve çeşitliliğine kavuşturulmaktadır. Millî arşiv kurumu hüviyetini ve mesuliyetini taşıyan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü vermesi gereken araştırma hizmetlerini böylece bütün yönleri ile desteklemekte ve gerçekleşmesine imkan hazırlamaktadır.

Bu arada bir arşivin ve en mühimi Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün yayıncılık faaliyetleri genel bir bakış açısı içerisinde Ortaylı (1996: 199) tarafından;

Başbakanlık Arşivleri tasnif, kataloglama ve okuyucu hizmetlerini mükemmelleştirme yanında hergün yeni bir yayımla tarihçiliğimize hizmet ediyor. İşte bu sonuncu faaliyet bizce hepsinden mühimdi ve Türkiye'de arşivciliğin ilmi bir safhaya girdiğinin delilidir. Medenî dünyanın arşivcileri ön planda bu gibi faaliyetlerle temayüz ederler. Ashında Devlet'in, devlet arşivinden ve tarihçilerin de arşivden beklediği başlıca hizmet de budur.

ifadeleri ile değerlendirilmekte ve bu konuda gelinen safhanın ciddi bir gelişme olduğunu vurgulamaktadır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayınlarını bir başka yönü ile inceleyecek olursak;

- Otantik belge koleksiyonları yayını,
- Telif ve çeviri eserlerin yayını,
- Bibliyografik yayın çalışmaları yapıldığını görmek mümkündür.

Bugün bir kütüphane koleksiyonu içerisinde ihmal edilemeyecek bir muhteva ve sayı zenginliğine erişmiş olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlü-

ğü yayınları, arşivlerimiz ve arşivciliğimiz yanında, Türk tarihi üzerinde araştırma yapanlar için vazgeçilmez kaynaklar arasında gösterilebilir.

Elbette arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerine değişik kişi veya kurumlarca muhtelif yayınlar hazırlanarak yayımlanmaktadır. Ancak, ülkemiz açısından asıl önemli olan gelişme; hukukî, idarî ve ilmî bakımdan millî arşiv teşkilatı olma hüviyetini ve mesuliyetini taşıyan Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün arşivcilik hizmet ve faaliyetlerini millî seviyede ciddi bir istikrara kavuşturarak, arşivler ve arşivcilik yanında güncel meseleler üzerinde de yayınlar hazırlayarak, yayınlaması ve böylece arşivlerimizin ve arşivciliğimizin millet ve devlet hayatımız için taşıdığı önem ve değerini ortaya konulması oldukça dikkatle üzerinde durularak takip edilmesi gereken bir husustur.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün arşivlerimiz ve arşivciliğimiz üzerinde yürüttüğü çok yönlü hizmet ve faaliyetlerini yakından takip eden yerli ve yabancı bilim çevreleri, bu faaliyetlerin mühim bir kısmını meydana getiren yayıncılık faaliyetlerini de ısrarlı bir şekilde izlemekte ve bu konudaki takdir ve teşviklerini her vesile ile ifade etmektedirler.

Bu takdir ve teşviklere örnek vermek gerekirse; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Türk Cumhuriyetlerine ve Türk dünyasına yönelik çalışmalarından dolayı, Genel Müdür İsmet Binark, 1993 yılında Türk Ocağı Merkez Heyeti'nce 'Prof. Dr. Osman Turan Türklük Araştırmaları Armağanı' ile; Genel Müdürlük olarak ise, 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği'nce, 'Kamu Yayıncılığı' alanında birincilik armağanı ile ödüllendirilmiştir.

Ayrıca, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün "Defter-i Hakani'lerin Yayını Projesi" çerçevesinde yayımladığı, "Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri" isimli eser, 18-20 Mart 1994 tarihinde Almanya'nın Erlangen şehrinde toplanan "İkinci Milletlerarası Defteroloji Kongresi"ne katılmış olan bilim adamlarının haklı takdir ve övgüsünü kazanmıştır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayınları hakkında yerli ve yabancı basın-yayın organlarında çok sayıda tanıtma-değerlendirme makaleleri yanında tanıtma haberleri de yayımlanmaktadır. Bu konuda 1994 yılı sonuna kadar farklı yayın organlarında çıkmış olan her türlü makale ve habere ait bibliyografik kayıtlar ve kupürler "Arşivcilik Bibliyografyası 1979-1994 (1007-1148. ss.)" adlı yayında yer almaktadır. Yine bu tarihten sonra çıkan makale ve haberler de izlenerek Dokümantasyon Daire Başkanlığı kupür arşivinde tutulmaktadır.

Bu arada, özellikle Türk arşivleri ve arşivciliği yanında, az da olsa dünya ülkeleri arşivleri ve arşivciliği hakkındaki yayınları da listeleyen ve ülkemizde hazırlanmış en geniş kapsamlı iki bibliyografyadan birisi 1979'da ya-

yınlanmış olan “Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası” ve bunun devamı olarak da nitelendirebileceğimiz 1995’de yayınlanmış olan “Arşivcilik Bibliyografyası 1979-1994”ü göstermek mümkündür. Bu iki çalışma halen arşivler ve arşivcilik alanında ülkemizde hazırlanmış en temel müracaat kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.

Sürelî Yayıncılık

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıkları yayın serileri altındaki yayınlar genellikle monograf veya monograf serileri şeklinde yayımlanmaktadır.

Ancak burada Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan bir süreli yayından da bahsetmek mümkündür. Dokümantasyon Daire Başkanlığı, koleksiyonuna sağladığı ve veri tabanlarına kaydını yapmış olduğu yayınları güncel olarak araştırmacılara duyurmak amacıyla Mayıs 1989’dan bu yana ilk dört sayısı “Duyuru Bülteni” adı altında olmak üzere (2 ayda bir) “Enformasyon Bülteni” adıyla bir süreli bibliyografik yayın hazırlamakta ve yayımlamaktadır. Enformasyon Bülteni’nin yayını halen düzenli olarak sürdürülmektedir.

Yayınların Baskı ve Dağıtım İşlemleri

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü veya bağlı Daire Başkanlıkları tarafından daha önce belirtilen esaslara göre hazırlanan her bir yayın; öncelikle Masaüstü Yayıncılık ünitesi imkanları ile baskıya hazır hale getirilmektedir. Daha sonra bu hazır yayın kopyaları Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Matbaa ve Cilt Atölyesi’nde veya Başbakanlık Basımevi’nde basılmaktadır. Bugüne kadar hazırlanmış bütün yayınlar öncelikle kağıt malzeme üzerine basılmış ve bu şekilde istifadeye sunulmuştur. Basım ve cilt işlemleri bitirilmiş olan yayınlar ücretli veya ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

Elektronik Yayıncılık

Millî arşivler üzerinde yürütülen her türlü hizmet ve faaliyetlerde bilgisayar imkanlarından mümkün olduğunca yararlanmayı temel bir ilke olarak kabul etmiş olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, elektronik yayıncılık fa-

aliyetlerini de gözardı etmemiştir. Bugün itibariyle Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu iki adet yayın T.C. Dışişleri Bakanlığı bilgisayar sistemi üzerinde elektronik yayın haline getirilerek, İnternet üzerinden (İnternet adresi: <http://www.mfa.gov.tr>.) erişime açılmıştır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bilgisayar sisteminin zaman içerisinde geliştirilmesi ile birlikte, bugüne kadar üretilmiş ve daha sonra üretilen yayınlar kağıt malzeme üzerine basılmak yanında, elektronik yayın olarak da üretilen ve bu suretle erişilebilir hale getirileceklerdir.

Sonuç

Sonuç olarak denilebilir ki; 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilat Kanunu'nun ilgili hükümlerince millî arşivlerimizin korunması ve değerlendirilmesiyle ilgili her türlü hizmet ve faaliyeti hukukî, idarî ve ilmî bakımdan yürütmekle Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir. Bu sebeple, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, arşivlerimizin korunması ve değerlendirilmesi için çok yönlü çalışmalar yapmaktadır. Bu hizmet ve faaliyetler bilim çevrelerinin de dikkatlerini çekmiş ve haklı takdirlerini kazanmıştır. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve bağlı Daire Başkanlıklarının yürütmekte olduğu yayıncılık çalışmaları da söz konusu hizmet ve faaliyetler içerisinde ciddi bir yer tutmaktadır. Bu çalışmalar sadece otantik belge yayını ile arşiv malzemesinin yayınlanması şeklinde değil, aynı zamanda telif ve çeviri eserler yanında, bibliyografik yayınların hazırlanması ile de zengin bir muhteva ve sayı zenginliği içerisinde yürütülmektedir. Elbette bu çalışmaların devam ettirilmesi yukarıda da sıkça ifade etmeye çalıştığımız hukukî, idarî ve ilmî istikrarın devamına bağlıdır. Böylece arşivlerimizin millet ve devlet hayatımız için taşıdığı önem ve değerin gerçek manada ortaya çıkarılması, geçmişte olduğu gibi sözde kalmayacak; bugün olduğu gibi gelecekte de süreklilik kazanarak, devam edecektir.

Kaynakça

- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) 1993 Yılı Yatırım Programı.* (1993). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- — — *1994 Yılı Yatırım Programı.* (1994). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- — — *1995 Yılı Yatırım Programı.* (1995). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

- Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası (Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayımlanmış Kaynaklar)*. (1979). Ankara: T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı.
- Arşivcilik Bibliyografyası (Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayımlanmış Kaynaklar)*. (1995). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı Rehberi*. (1996). Gncşlm. 2.bsk. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1987 Yılı İcra Planı*. (1987). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1986 Yılı Programı*. (1986). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1986 Yılı Programı İcra Planı*. (1986). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) 1987 Yılı Programı*. (1986). Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Binark, İsmet. (1994). *Türk Arşivlerinin Kısa Tarihçesi ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Faaliyetleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Enformasyon Bülteni*. (1989-).Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı.
- Ortaylı, İlber. (1996). "Başbakanlık Arşivi'nin 1995 Yılı Yayınları izerine; Verimli Bir Yılın Değerlendirilmesi". *Türkiye Günlüğü*, (38): 198-200.
- "3056 Sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunı. (1984). *T.C. Resmî Gazete*, 19.10.1984, Sayı: 18550: 2., 4.